

Wyrok z dnia 9 lutego 2000 r.

I PKN 496/99

Wynagrodzenie prowizyjne komornika sądowego za styczeń 1992 r. stanowiło składnik wynagrodzenia za pracę podlegający podwyższeniu na zasadach określonych w art. 55 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. Nr 80, poz. 350 ze zm.).

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca), Walerian Sanetra.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 9 lutego 2000 r. sprawy z powództwa Andrzeja S. przeciwko Sądowi Rejonowemu w C. o zapłatę, na skutek kasacji powo-
da od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 maja 1999 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części oddalającej rewizję od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze z dnia 22 grudnia 1994 r. [...] w zakresie oddalenia powództwa Andrzeja S. (pkt IV tego wyroku) co do żądania zasądzenia należności z tytułu „ubruttowienia” wynagrodzenia prowizyjnego za okres od 1 stycznia 1992 r. do 31 maja 1992 r. i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego;

2. w pozostałej części kasację oddalił.

U z a s a d n i e n i e

Określając zakres rozpoznania sprawy (art. 393¹¹ KPC) Sąd Najwyższy uwzględnił postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 10 czerwca 1999 r. o odrzuceniu kasacji dotyczącej oddalenia rewizji powoda Andrzeja S. od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze z dnia 22 grudnia 1994 r. w części zasądza-
jącej powództwo wzajemne (punkt VI tego wyroku). Mając ponadto na uwadze oświadczenia procesowe powoda z dnia 23 marca 1999 r., z dnia 21 kwietnia 1999 r. oraz z dnia 31 maja 1999 r. - zawierające sprecyzowanie zakresu kasacji po jej częś-

ciowym ograniczeniu - należało zgodnie ze stanowiskiem wnoszącego kasację przyjąć, że jej przedmiotem jest ta część zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, która odnosi się do oddalonych roszczeń pozwu (pkt IV wyroku Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze z dnia 22 grudnia 1994 r.).

Jeżeli chodzi o podstawy rozpoznanej kasacji, to odnosiły się one zarówno do naruszenia prawa materialnego (art. 393¹ pkt 1 KPC) jak i przepisów postępowania (art. 393¹ pkt 2 KPC). W zakresie pierwszej z nich zarzucono naruszenie art. 2 w związku z art. 29 § 1 pkt 2 KP i art. 42 § 2 KP przez – jak to ujęto w kasacji – uznanie, iż zasady ustalania i przyznawania wynagrodzenia prowizyjnego komorników zależały od stosownych uregulowań prawnych bez stosowania w tym zakresie przepisów kodeksu pracy w części dotyczącej konieczności dokonania wypowiedzenia warunków płacy. W zakresie drugiej podstawy kasacja zarzuciła naruszenie następujących przepisów postępowania: 1. art. 11 KPC przez uznanie, że prawomocny wyrok Sądu Rejonowego w M. z dnia 27 czerwca 1997 r. skazujący powoda za czyn z art. 246 § 2 Kodeksu karnego, wiąże sąd w rozpoznawanej sprawie; 2. art. 232 § 1 KPC przez błędne ustalenie związania orzeczeniem sądu karnego i nierozpoznanie całości zebranego materiału dowodowego oraz podniesionych w apelacji zarzutów w zakresie charakteru wynagrodzenia prowizyjnego oraz sposobów jego ubruttowienia; 3. art. 328 § 2 KPC „przez wskazanie dowodów w oparciu o które powodowi można odmówić było ubruttowienia jego wynagrodzenia prowizyjnego, a także zasadności dochodzenia pozostałych świadczeń związanych ze stosunkiem pracy...”; 4. art. 67 § 2 KPC w związku z art. 4 KP przez błędne przyjęcie, że zakładem pracy powoda jest Skarb Państwa - Sąd Rejonowy w C. - jego reprezentantem - Prezes Sądu Wojewódzkiego w G.W.

W uzasadnieniu kasacji przedstawiono, że powód był zatrudniony w Sądzie Rejonowym w C. na stanowisku komornika. Podstawę stosunku pracy powoda stanowił akt mianowania doręczony powodowi 1 lutego 1990 r. W tym akcie mianowania nie została określona wysokość należnego powodowi wynagrodzenia. Oznacza to – zdaniem wnoszącego kasację - że powód powinien otrzymywać takie wynagrodzenie jak inni komornicy sądowi, jednakże jakiegokolwiek zmiany wynagrodzenia wymagały zastosowania „ogólnych dyrektyw wynikających z postanowień Kodeksu pracy i aktów wykonawczych”. W konsekwencji przyjęcia takiego założenia wnoszący kasację uważa, że Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku bezpodstawnie uznał, iż wynagrodzenie prowizyjne miało swą podstawę w zarządzeniu Nr 14 Ministra Pracy i Po-

lityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne. Tymczasem, według powoda dopuszczalność zastosowania nowych zasad wynagradzania prowizyjnego wymagała „wypowiedzenia warunków płacy w przepisanej formie i w określonym terminie, ze stosownym okresem wypowiedzenia” (art. 42 § 1 KP). Ponadto w uzasadnieniu kasacji wskazano na to, że zaskarżony wyrok bezpodstawnie nie uwzględnia prawa do wynagrodzenia ubruttowionego na podstawie art. 55 ust. 2 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. Nr 80, poz. 350 ze zm.).

Kasacja zawierała wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji przez uwzględnienie powództwa w całości.

Sąd Najwyższy rozpoznał sprawę w granicach kasacji (art. 393¹¹ KPC) – w zakresie zaskarżonej części wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 maja 1998 r. i w zakresie skonkretyzowanych (także w uzasadnieniu kasacji) jej podstaw.

Z przytoczonych w kasacji zarzutów zasadny okazał się tylko ten, który dotyczy wykładni i zastosowania art. 55 ust. 1 i ust. 2 powołanej ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, do należnego powodowi wynagrodzenia prowizyjnego. W tej kwestii określanej w sprawie jako roszczenie z tytułu ubruttowienia wynagrodzenia prowizyjnego za styczeń 1992 r. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia i ocenę prawną, przyjęte w wyroku Sądu pierwszej instancji. Mianowicie rozpoznające sprawę Sądy uznały, że przypadające komornikowi wynagrodzenie prowizyjne jest wprawdzie obok wynagrodzenia zasadniczego składnikiem jego wynagrodzenia za pracę, ale jest to składnik o szczególnych właściwościach. Prowizja nie zależy bowiem od czasu pracy komornika lecz jest pochodną opłat za czynności egzekucyjne i to pobierane od strony postępowania jeszcze przed podjęciem czynności egzekucyjnych. Wypłata wynagrodzenia prowizyjnego mają charakter wypłat nieperiodycznych, jednorazowych i jako takie nie podlegają „ubruttowieniu” przewidzianemu dla wynagrodzeń za pracę wykonaną w miesiącu styczniu 1992 r. W dacie nakazanego „ubruttowienia” wynagrodzeń za pracę komornikowi przypadało tytułem wynagrodzenia prowizyjnego 40% opłat, a pozostałe 60% stanowiło należność Skarbu Państwa. Jeżeli na skutek „ubruttowienia” komornik dostałby więcej niż 40% opłat, to nastąpiłoby uszczuplenie części opłat, która powinna przypadać

na rzecz Skarbu Państwa. W konsekwencji takiej oceny Sąd Apelacyjny zaakceptował oddalenie roszczenia pozwu z tytułu „ubruttowienia” wynagrodzenia prowizyjnego powoda za styczeń 1992 r., uznając, że strona pozwana zasadnie w tym przedmiocie nie zastosowała art. 55 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r.

Rozważając powyższą ocenę Sąd Najwyższy, przede wszystkim zwrócił uwagę na to, że niezależnie od swoistych cech wynagrodzenia prowizyjnego komornika sądowego nie może budzić wątpliwości zasadnicza kwalifikacja tego wynagrodzenia jako składnika należnego komornikowi wynagrodzenia za pracę wykonywaną w ramach stosunku pracy. Ta zasadnicza kwalifikacja przypadającej komornikowi prowizji została uznana przez Sądy obu instancji i jest to – wbrew tezie zaskarżonego wyroku – wystarczająca przesłanka dla zastosowania art. 55 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. Nr 80, poz. 350). Zauważyć przy tym należy, że nie jest przekonywająca przedstawiona przez Sądy obu instancji ocena właściwości wynagrodzenia prowizyjnego, eksponująca pewne ekonomiczne i organizacyjne aspekty pozyskiwania prowizji przez komorników. Nieśluszną jest zwłaszcza sugestia jakoby prowizja była oderwana od osobistego wkładu pracy, tymczasem jest to właśnie charakterystyczna cecha wynagrodzenia prowizyjnego, które w porównaniu do wynagrodzenia zasadniczego zależy wprost od zakresu pracy. Nie ma też racji pogląd o jakimś nieperiodycznym i jednorazowym charakterze wypłat z tytułu prowizji. W tym kontekście należy przypomnieć, że § 36 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach (Dz.U. z 1961 r. Nr 13, poz. 66 ze zm.) stanowił, iż dodatkowe wynagrodzenie prowizyjne wypłaca sąd, przy którym komornik urzęduje, do dnia 10 miesiąca następującego po miesiącu, w którym opłaty zostały pobrane. Podobną zasadę wypłacania wynagrodzenia prowizyjnego w okresach miesięcznych przyjęły także regulacje późniejsze (§ 3 zarządzenia Nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne).

Określone w art. 55 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. podwyższenie pracownikom wynagrodzenia należnego za styczeń 1992 r. wynikało z przyjętego założenia, ażeby wprowadzone opodatkowanie podatkiem dochodowym dochodów osób fizycznych nie obniżyło poziomu wynagrodzeń wypłaconych poprzednio bez obciążenia takim podatkiem. Zakres wynagrodzeń objętych przedmiotową podwyżką został określony w ustępach drugim i piątym powołanego przepisu. Pierwszy z tych

ustępów wyraża zasadę objęcia regulacją między innymi, „wszelkiego rodzaju wypłat pieniężnych” należnych ze stosunku służbowego i ze stosunku pracy. Brak jest podstaw do przyjęcia poglądu, iż wypłaty należnego komornikowi z jego stosunku pracy wynagrodzenia prowizyjnego nie mieszczą się w ustawowo określonej kategorii, która miała obejmować „wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne”. Nie może zaś budzić wątpliwości, że wynagrodzenie prowizyjne nie należy do żadnej z kategorii świadczeń wyłączonych z ustawowego „ubruttowienia” wynagrodzeń, o których mowa w art. 55 ust. 5.

Uznając zasadność kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 55 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. oraz mając na uwadze niewyjaśnienie podstawy faktycznej dochodzonych w sprawie w tym zakresie roszczeń powoda Sąd Najwyższy orzekł jak w punkcie pierwszym wyroku (art. 393¹³ § 1 KPC). W sentencji wyroku wskazano, że chodzi tu o dochodzone należności za okres do 31 maja 1992 r., gdyż od 1 czerwca 1992 r. obowiązywały już nowe zasady ustalania wysokości wynagrodzenia prowizyjnego wprowadzone zarządzeniem Nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne. Trybunał Konstytucyjny orzeczeniem z dnia 26 października 1993 r. U 15/92 (OTK 1993/2/36) uznał, że § 1 ust. 2, 3, 4 i 5 tego zarządzenia nie są niezgodne z art. 1, art. 3, art. 6, art. 56 ust. 1 i art. 68 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, utrzymanymi w mocy na podstawie art. 77 ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r. (Dz.U. Nr 84, poz. 426); z art. 13, art. 78 i art. 80 Kodeksu pracy; z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 214 ze zm.) oraz z art. 770 Kodeksu postępowania cywilnego.

Sąd Najwyższy uznał, że bezzasadne są pozostałe zarzuty kasacji mając na uwadze co następuje:

Zarzuty naruszenia art. 2, art. 29 § 1 pkt 2 i art. 42 § 2 Kodeksu pracy są zupełnie nieadekwatne do podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku, a nawet do tych twierdzeń o faktach, na które powołał się wnoszący kasację. W szczególności w kasacji nie zostały zakwestionowane ustalenia, że: po pierwsze, powód był zatrudniony na podstawie aktu mianowania na stanowisko komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w C., po drugie, że sporne wynagrodzenie prowizyjne powoda nie zostało ustalone ani w akcie mianowania, ani w umowie stron stosunku pracy. W tej sytuacji podstawą określającą zasady i wysokość należnych powodowi wypłat z ty-

tułu wynagrodzenia prowizyjnego stanowiły stosowne przepisy prawa w szczególności przepisy wyżej powołanego i ocenionego pozytywnie przez Trybunał Konstytucyjny zarządzenia nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. Nie ma racji wnoszący kasację zarzucając: 1. naruszenie art. 2 Kodeksu pracy definiującego pojęcie pracownika, 2. naruszenie art. 29 § 1 pkt 2 KP określającego obowiązkowe składniki umowy o pracę, oraz 3. naruszenie art. 42 § 2 KP określającego jeden z elementów wypowiedzenia warunków pracy lub płacy wynikających z umowy. Zarzut naruszenia art. 11 KPC jest bezpodstawny gdyż – jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku – Sąd Apelacyjny powołując się na prawomocne skazanie powoda za czyn z art. 246 § 2 KK w żadnym stopniu nie wykroczył poza zakres wiążących sąd ustaleń co do popełnienia przestępstwa.

Art. 232 KPC określający obowiązek stron wskazywania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy nie mógł być - wbrew zarzutom kasacji - naruszony przez błędne związanie się orzeczeniem sądu karnego, nierozpoznanie całości materiału sprawy i zarzutów apelacji.

Nie może odnieść skutku podniesiony w kasacji zarzut naruszenia art. 328 § 2 KPC chociażby z tego względu, że powód nawet nie twierdził, że wskazane naruszenie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (por. art. 393¹ pkt 2 KPC). Ponadto powód w istocie nie zarzucił braku koniecznych elementów uzasadnienia wyroku lecz kwestionował zawartą w wyroku ocenę prawną, co oczywiście wykracza poza zakres powołanego przepisu.

Wreszcie bezzasadnie podnosi kasacja naruszenie art. 67 § 2 KPC, gdyż w zaskarżonym wyroku prawidłowo ukształtowano strony stosunku pracy między powodem jako pracownikiem, a Sądem Rejonowym w C. jako pracodawcą. To zaś, że za pracodawcę działa w postępowaniu sądowym Prezes Sądu Wojewódzkiego w G.W., nie jest sprzeczne z regułami pełnomocnictwa procesowego (por. art. 87 § 2 KPC oraz powołane w zaskarżonym wyroku przepisy zarządzenia Ministra Sprawiedliwości Nr 17 z dnia 9 kwietnia 1991 r. w sprawie zastępstwa jednostek organizacyjnych resortu sprawiedliwości w postępowaniu sądowym i administracyjnym Dz.Urz. Nr 2, poz. 12).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w punkcie drugim wyroku na podstawie art. 393¹² KPC.

=====